



**AVOCATUL POPORULUI  
PENTRU DREPTURILE COPILULUI**

**RAPORT TEMATIC**

**MONITORIZAREA IMPLEMENTĂRII  
RECOMANDĂRIILOR  
AVOCATULUI POPORULUI PENTRU  
DREPTURILE COPILULUI  
PRIVIND RESPECTAREA  
DREPTULUI LA ÎNVĂȚĂTURĂ  
AL DEȚINUȚILOR MINORI  
DIN INSTITUȚIILE PENITENCIARE**

**CHIȘINĂU , 2021**

## **Analiza nivelului de implementare a recomandărilor înaintate de Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în domeniul respectării dreptului la învățătură a deținuților minori din instituțiile penitenciare**

### **1. INFORMAȚII GENERALE DESPRE ANALIZĂ**

Prezenta analiză a fost realizată în conformitate cu prevederile art. 1 din Legea cu privire la Avocatul Poporului nr.52/2014, dispozițiile pct. 8 din Regulamentul de organizare și funcționare a Oficiului Avocatului Poporului aprobat prin Legea nr.164/2015 și acțiunea 1.9., subacțiunea 1.9.14 din Planul Direcției drepturile copilului pentru anul 2021 privind: ”Monitorizarea implementării recomandărilor-cheie înaintate în Raportul tematic privind respectarea dreptului la învățătură a deținuților minori din instituțiile penitenciare”.

Raportul tematic „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților minori din instituțiile penitenciare”<sup>1</sup>, a fost realizat de către reprezentanții Oficiului Avocatului Poporului în anul 2014, în cadrul căruia a fost reflectat modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în instituțiile penitenciare nr. 5, 10, 11 și 13, în anul 2014.

Potrivit Raportului tematic „Respectarea dreptului la învățătură a deținuților minori din instituțiile penitenciare”, recomandări-cheie înaintate au fost următoarele:

1. Stabilirea numărului de ore și a disciplinelor de studii pentru minorii din instituția penitenciară în conformitate cu Ordinul Ministrului Educației cu privire la Planul cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal în anul de studii 2014-2015;
2. Modificarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 și art. 240 alin. (1) din Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17 decembrie 1996, art. 11 alin. (13), care prevede că: „în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților” și racordarea acestor prevederi la Constituția Republicii Moldova, dar și la Codul Educației care prevede că ”învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani”;
3. Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care au absolvit ciclul gimnazial și pentru minorii din detenție care la momentul reținerii/arestării/condamnării au început procesul de studii la ciclul liceal și nu-l pot continua în instituția penitenciară.
4. Monitorizarea procesului de învățământ în instituțiile penitenciare. Instituția responsabilă;

---

<sup>1</sup>[http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport\\_tematic\\_educatia\\_in\\_penitenciarele\\_pentru\\_minori-1.pdf](http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2018/10/raport_tematic_educatia_in_penitenciarele_pentru_minori-1.pdf)

5. Asigurarea deținuților cu manuale și rechizite necesare pentru însușirea programului de studii.

Pentru realizarea analizei, în cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor-cheie înaintate în Raportul tematic privind respectarea dreptului la învățatură a deținuților minori din instituțiile penitenciare, au fost întreprinse următoarele acțiuni:

1. Au fost elaborate interpelări către următoarele instituții și autorități, după cum urmează:
  - administrației instituțiilor penitenciare nr. 5, 7, 10, 11 și 13;
  - administrației instituțiilor de învățământ, și anume către : Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Cahul – Penitenciarul nr. 5 Cahul; Liceul Teoretic ”Nicolae Bălcescu”, com. Ciorescu - Penitenciarul nr. 10 Goian; Gimnaziul nr. 10, mun. Bălți, str. Dubinovschi, 19 - Penitenciarul nr. 11 Bălți și Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” mun. Chișinău - Penitenciarul nr.13 Chișinău;
  - Direcțiilor Generale și Teritoriale din domeniul educației și anume către: Direcția Generală Tineret și Sport mun. Chișinău, Direcția Generală Învățământ Cahul și Direcția Generală Învățământ Bălți;
2. Au fost efectuate vizite preventive în instituțiile penitenciare nr. 5, 10, 11 și 13;
3. Au fost purtate discuții cu minorii și/sau angajații instituțiilor penitenciare nr. 5, 10, 11 și 13.

## 2. ANALIZA MODULUI DE ASIGURARE A DREPTULUI LA EDUCAȚIE A MINORILOR DIN INSTITUȚIILE PENITENCIARE NR. 5, 7, 10, 11 ȘI 13

Organizația Națiunilor Unite, organisme europene și neeuropene, prin toate actele adoptate cu privire la drepturile omului, prevăd dreptul la educație prioritar, deoarece de exercitarea lui depinde maturizarea socială a individului și exercitarea celorlalte drepturi.<sup>2</sup>

Educația are rolul de a furniza cunoștințele și competențele necesare atât propriei dezvoltări, cât și integrării în societate. Așa cum este cunoscut, dreptul la educație este consacrat ca un drept fundamental al omului din generația a doua de drepturi, consacrat la nivel internațional, regional și național. El se află în strânsă legătură cu celelalte drepturi ale omului și este esențial dezvoltării fiecărui individ potrivit principiilor interdependenței, și indivizibilității și de el depinde până la urmă chiar dezvoltarea durabilă a societății.<sup>3</sup>

Plecând de la o prezentare generală a conceptului de educație care este și obiect de studiu al științelor educației, spre o prezentare legală a dreptului la educație, prin texte de prevederi legale naționale și instrumente internaționale, dreptul la educație în legislația Republicii Moldova este garantat de Constituția Republicii Moldova<sup>4</sup>, la art. 35 alin. (1) „Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.” și alin. (2) „Statul asigură, în condițiile legii, dreptul de a alege limba de educare și instruire a persoanelor.”

La fel, dreptul la educație este garantat de art. 10 alin (1) din Legea privind drepturile copilului nr. 338 din 15 decembrie 1994<sup>5</sup> „Fiecare copil are dreptul la instruire gratuită în limba de stat sau în altă limbă în școli de cultură generală, la continuarea studiilor în școli tehnico-profesionale, licee, colegii, instituții de învățământ superior, în conformitate cu legislația.”

De asemenea, dreptul la educație este garantat la art. 28, 29, 30 și 31 ale Convenției ONU privind drepturile copilului<sup>6</sup>. În textul acestor prevederi se pune accent pe următoarele aspecte:

- Copilul are dreptul la educație și statul are datoria de a asigura gratuitatea și obligativitatea cel puțin al învățământului primar;
- Administrarea disciplinei școlare trebuie să reflecte demnitatea umană a copilului;
- Nevoia de cooperare internațională în vederea asigurării acestui drept;
- Recunoașterea de către stat a faptului că educația trebuie să fie dirijată în sensul dezvoltării personalității și talentelor copilului, pregătind copilul pentru viața activă ca adult, cultivarea

<sup>2</sup> <https://tribunainvatamantului.ro/dreptul-la-educatie-in-documente-de-drept-international-si-drept-romanesc/>

<sup>3</sup> [http://irdo.ro/pdf/IRDO\\_vol\\_Educatie\\_Dreptul%20la%20educatie\\_2016.pdf](http://irdo.ro/pdf/IRDO_vol_Educatie_Dreptul%20la%20educatie_2016.pdf) pag. 3

<sup>4</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=111918&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro)

<sup>5</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=94939&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=94939&lang=ro)

<sup>6</sup> Convenția ONU privind drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989 la New York. În vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993.

respectului pentru drepturile fundamentale ale omului și pentru propriile valori culturale și naționale ale copilului și ale altora<sup>7</sup>.

Pentru a aduce completări utile percepției asupra realizării depline a dreptului la educație, inclusiv pentru copiii care se află în detenție, Comitetul pentru drepturile copilului a elaborat următoarele comentarii generale pentru statele părți:

- Comentariul General nr. 1 (2001) privind scopurile educației (art. 29);
- Comentariul General nr. 2 (2002) privind rolul instituțiilor naționale independente pentru drepturile omului – care cuprinde referințe la educația pentru drepturile omului, pentru pace și cetățenie (art. 29 alin. 1(b) la (e));
- Comentariul General nr. 5 (2003): Măsurile generale de punere în aplicare a Convenției privind Drepturile Copilului (art. 4, 42 și 44, paragraful 6);
- Comentariul General nr. 8 (2006) privind dreptul copilului la protecție contra pedepselor corporale și alte forme violente sau degradante de pedeapsă (art. 28, paragraf 2);
- Comentariul General nr. 10 (2007) privind drepturile copilului în justiția juvenilă.
- Comentariul General nr. 12 (2009): Dreptul copilului de a fi ascultat;
- Comentariul General nr. 17 (2013) privind dreptul copilului la odihnă, timp liber, joc, activități recreative, viața culturală și arte (art. 31);
- Comentariul General nr. 20 (2016) privind aplicarea drepturilor copilului în perioada adolescenței;

De asemenea, există documente cu caracter de recomandare care stabilesc standardele internaționale în domeniul educației, precum: Recomandarea (89) 12 cu privire la educația în penitenciare, adoptată de Comitetul de Miniștri la 13 octombrie 1989<sup>8</sup>, Recomandarea (2006)2 referitoare la Regulile Penitenciare Europene, adoptată de Comitetul de Miniștri la 11 ianuarie 2006<sup>9</sup> și Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) adoptată prin Rezoluția Organizației Națiunilor Unite nr.40/33 din 29 noiembrie 1985.

Cât despre organizarea și funcționarea sistemului educațional la nivel național, acest proces este reglementat în Codul Educației nr. 152 din 17. 07.2014<sup>10</sup>.

În conformitate cu prevederile art. 4 alin. (1) din Codul Educației „Educația reprezintă o prioritate națională și factorul primordial al dezvoltării durabile a unei societăți bazate pe cunoaștere.”

---

<sup>7</sup> [https://drepturilecopilului.md/files/publications/CDC\\_2005\\_final.pdf](https://drepturilecopilului.md/files/publications/CDC_2005_final.pdf) pag. 17

<sup>8</sup> [https://www.epea.org/wp-content/uploads/CoE\\_17-Recommendations-Romanian.pdf](https://www.epea.org/wp-content/uploads/CoE_17-Recommendations-Romanian.pdf)

<sup>9</sup> <https://rm.coe.int/16806f40e3>

<sup>10</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=123537&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=123537&lang=ro#)

În textul prevederilor Codului Educației, la art. 12 este reglementată structura sistemului de învățământ, iar la art. 9 sunt stipulate condițiile de acces la educație pe teritoriul Republicii Moldova.

Potrivit art. 9 alin. (1) din Codul Educației „Toți cetățenii au drepturile egale de acces la educație și formare profesională inițială și continuă prin sistemul național de învățământ.”. Reieșind din această prevedere, procesul de instruire și educație este asigurat tuturor, inclusiv și minorilor deținuți în penitențiar, fapt de altfel, prevăzut în Codul de Executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004<sup>11</sup>.

Prin urmare, începând cu anul de studii 2012-2013 prin Ordinul interministerial dintre Ministerului Educației nr. 751 din 28 august 2012, Ministerului Finanțelor nr. 104 din 3 septembrie 2012 și Ministerului Justiției nr. 399 din 30 august 2012, iar începând cu anul de studii 2015, prin Ordinul interministerial dintre Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, s-a dispus deschiderea claselor de instruire generală a deținuților minori din instituțiile penitenciare unde se află sau se pot afla copii, afiliate instituțiilor din raza dislocării acestora.

Reieșind din informația oferită de instituțiile penitenciare 5, 7, 10, 11 și 13, instituțiile de învățământ care asigură instruirea deținuților minori sunt următoarele:

- Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Cahul – Penitenciarul nr. 5 Cahul;
- Liceul Teoretic „M. Lomonosov”, or. Hâncești și Liceul Teoretic „Lăpușna” – Penitenciarul nr. 7 Rusca;
- Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu”, com. Ciorescu - Penitenciarul nr. 10 Goian;
- Gimnaziul nr. 10, mun. Bălți, str. Dubinovschi, 19 - Penitenciarul nr. 11 Bălți;
- Gimnaziul „Dimitru Matcovschi” mun. Chișinău - Penitenciarul nr.13 Chișinău.

Totodată, în conținutul Ordinului trilateral nr. 564 din 17.06.2015 al Ministerului Educației al RM, nr. 85 din 17.06.2015, al Ministerului Finanțelor al RM, nr. 260 din 17.06.2015 și al Ministerului Justiției, sunt stabilite domeniile de responsabilitate a fiecărei instituții a statului. În context, Ministerul Educației urmează să aprobe semestrial planurile individuale de învățământ ale instituțiilor de învățământ, Ministerul Justiției va întreprinde măsuri de organizare și amenajare a încăperilor, iar instituțiile de învățământ și DGETS le revine asigurarea realizării procesului de studii pentru minorii deținuți în penitențiar și monitorizarea organizării și desfășurării procesului educațional.

Aici este de mai menționat că, instituțiile de învățământ sunt obligate de a organiza procesul educațional în conformitate cu Planul-cadru, care este aprobat pentru fiecare an de studiu de

---

<sup>11</sup> [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=126029&lang=ro#](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=126029&lang=ro#)

Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova și care reprezintă un document normativ obligatoriu pentru organizarea învățământului primar, gimnazial și liceal, dar și o componentă esențială a Curriculumului național. În conținutul Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal pentru anul de studii 2020-2021, aprobat prin Ordinul nr. 396 din 06.04.2020 emis de Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova<sup>12</sup>, este prevăzută instruirea generală a deținuților minori, la pct. 2.14. Planul-cadru pentru licee cu învățământ seral (clasele de instruire în limba română), iar la pct. 2.15. este stabilit Planul-cadru pentru instruire a deținuților minori din penitenciare, pentru clasele V-IX.

Prin urmare, în cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor din Raportul tematic, au fost solicitate informații de la autoritățile și instituțiile implicate în organizarea, desfășurarea și monitorizarea procesului educațional în care sunt implicați deținuții minori din penitenciarele nr. 5, 7, 10, 11 și 13, după cum urmează:

## **A.Modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în Penitenciarul nr.5 Cahul**

### **1. Instituția penitenciară nr. 5 Cahul, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

La 16.04.2021, în penitenciarul nr. 5 se deținea o persoană minoră transferată de la penitenciarul nr. 10 Goian în baza încheierii Curții de Apel Comrat.

Potrivit Ordinului interministerial dintre Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 5 a fost desemnat Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din mun. Cahul.

Începând cu 2019, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” a refuzat să asigure în continuare procesul educațional pentru deținuții minori aflați în custodia Penitenciarului nr. 5 - or. Cahul.

Administrația liceului nu a reacționat și nu a răspuns la solicitarea instituției de detenție de a organiza instruire online, deși a fost informată despre amenajarea clasei de studii cu aparataj necesar pentru instruirea la distanță.

Instituția penitenciară a sesizat Direcția Generală învățământ din mun. Cahul, dar și aceasta din urmă nu a oferit răspuns.

În scopul asigurării procesului educațional în colaborare cu administrația Liceului Teoretic „Nicolae Bălcescu” din com. Ciorescu, minorul transferat în penitenciarul nr. 5 Cahul, de la

---

<sup>12</sup> [https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru\\_2020-21.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/plan-cadru_2020-21.pdf)

penitenciarul nr. 10 Goian în baza încheierii Curții de Apel Comrat, a continuat studiile la distanță online, fără întreruperi, pe perioada examinării recursului la Curtea de Apel Comrat.

**2. Instituția de învățământ, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din or. Cahul, care asigură realizarea procesului educațional în Penitenciarul nr. 5 Cahul, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În perioada anilor de studii 2016-2020, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” în conformitate cu Ordinul interministerial dintre Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, a desfășurat procesul educațional în penitenciarul nr. 5 Cahul.

Procesul educațional a fost desfășurat în conformitate cu Planul-cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal.

În perioada anilor de studii 2016-2020, 25 de elevi au fost încadrați în procesul educațional, după cum urmează:

- anul de studii 2016-2017 - au fost încadrați în procesul educațional 14 elevi;
- anul de studii 2017-2018 - au fost încadrați 11 elevi;
- anul de studii 2018-2019 - în procesul educațional nu a fost încadrat nici un elev, motivul fiind lipsa deținuților minori;
- anul de studii 2019-2020 - nu au fost instruiți minorii, deoarece printr-un demers, instituția de învățământ a refuzat organizarea procesului educațional în Penitenciarul nr. 5 Cahul din motivul că nu au fost preconizate și planificate surse financiare de administrația liceului.

Instituția de învățământ a menționat că a expediat demers către Consiliul Raional Cahul pentru acordarea surselor financiare suplimentare.

**3. Direcția Generală Învățământ Cahul, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 5 a fost desemnat Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din mun. Cahul.

În anul de studii 2019-2020, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” a refuzat organizarea procesului educațional pentru minorii deținuți în Penitenciarul nr. 5 - or. Cahul, prin informarea

administrației instituției penitenciare. Procesul educațional până în anul de studii 2019-2020 a fost monitorizat de către directorii adjuncți ai Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”.

Direcția Generală Învățământ Cahul monitorizează permanent și organizează procesul educațional al minorilor deținuți în Penitenciarul nr. 5 Cahul, la solicitarea administrației penitenciare și a Ministerului Educației, Culturii și Cercetării.

#### **4. Informația acumulată în cadrul vizitei preventive la penitenciarul nr. 5 Cahul :**

În anul de studii 2020-2021, lecțiile s-au desfășurat la distanță, în regim on-line, conform orarului stabilit. Clasa de studii este dotată cu calculator. Copiii dispun de rechizite școlare, acestea fiind oferite de către administrația penitenciarului. Pe parcursul orelor de studii desfășurate la distanță, profesorii au fost prezenți conform orarului, iar minorii prezenți la lecții au fost asistați de către un angajat al Secției reintegrare.

În anul de studii 2020-2021, minorilor deținuți le-au fost predate următoarele discipline:

Nr.	Discipline predate	Număr de ore
1.	Limba română	8 ore
2.	Chimie	2 ore
3.	Fizica	2 ore
4.	Matematica	8 ore
5.	Biologia	4 ore
6.	Limba engleză	3 ore
7.	Informatica	1 oră
8.	Istoria	3 ore

## **B. Modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în Penitenciarul nr. 7 Rusca**

### **1. Instituția penitenciară nr. 7 Rusca, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În perioada anului de studii 2020-2021, Liceul Teoretic „Lăpușna” din com. Lăpușna, raionul Hâncești, în conformitate cu Ordinul interministerial dintre Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, a desfășurat procesul educațional în penitenciarul nr. 5 Cahul.

Pe parcursul anului de studii 2020-2021, în procesul educațional au fost încadrați 3 copii deținuți în instituția penitenciară nr.7, după cum urmează:

O minoră a fost înmatriculată la Liceul Teoretic „Lăpușna” în clasa a IX-a, orele au fost desfășurate în limba română.

Pentru asigurarea procesului educațional cu predare în limba rusă, două minore au fost înmatriculate la Liceul Teoretic „Mihail Lomonosov” or. Hâncești, una pentru absolvirea gimnaziului în regim externat iar cealaltă fiind clasa a VIII-a, orele fiind desfășurate în limba rusă, deoarece minorele sunt vorbitoare de limba rusă.

Lecciónile au fost desfășurate la distanță, în regim online, iar manualele și rechizitele necesare fiind asigurate atât de administrația penitenciarului, cât și de instituțiile de învățământ la care sunt înmatriculate.

Obiectele de studii predate minorelor au fost următoarele: limba și literatura română, limba și literatura rusă, limba engleză, matematica, biologia, fizica, chimia, geografia, istoria, educația civică, informatica, educația tehnologică.

Liceul Teoretic „Lăpușna” a stabilit următorul orar al lecțiilor săptămânale pentru minora din clasa a IX-a:

Nr.	Disciplina predată	Număr de ore
1.	Limba și literatura română	5 ore
2.	Limba engleză	2 ore
3.	Matematica	4 ore
4.	Biologia	2 ore
5.	Chimia	1 oră
6.	Fizica	1 oră
7.	Informatica	1 oră
8.	Istoria românilor și universală	4 ore
9.	Geografia	2 ore
10.	Educația civică	1 oră
11.	Educația tehnologică	1 oră

### **C.Modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în Penitenciarul nr. 10 Goian**

#### **1. Instituția penitenciară nr. 10 Goian, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În anul de studii 2020-2021, procesul educațional în instituția penitenciară a fost desfășurat în regim online.

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 10 a fost desemnat - Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” com. Ciorescu.

În perioada de studii 2020-2021, 20 de minori au fost implicați în procesul educațional la nivel de studii gimnaziale.

În anul de studii sus-menționat, doar un singur minor nu a fost încadrat în procesul educațional, deoarece a parvenit în custodia penitenciarului nr. 10, în luna martie 2021, fără situația încheiată pentru simestrul I, clasa a IX-a, acesta urmează a fi înmatriculat în anul de studii imediat următor, 2021-2022.

Aproximativ 20 de copii întrunesc condițiile formale pentru a fi eligibili încadrării în studii liceale, dar nu au depus cerere în acest sens.

Minorilor deținuți în penitenciarul nr. 10 le-au fost predate disciplinele școlare în conformitate cu Planul-cadru. Orarul aprobat inițial a fost modificat în temeiul pct. 18 lit. d) Sect. 2.4 (lecțiile desfășurate sincron și asincron) al Ordinului nr. 351 din 19.03.2020 emis de MECC Metodologia privind continuarea la distanță a procesului educațional în condiții de carantină, pentru instituțiile de învățământ primar, gimnazial și liceal. Numărul de ore dezagregat per disciplină corespunde cu Planul-cadru, fiind efectuate și recuperările de rigoare în perioada sistării procesului de instruire, iar evidența orelor este organizată prin intermediul catalogului clasei/lor care se păstrează la sediul instituției - Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu”.

Disciplinele predate minorilor fiind următoarele: limba și literatura română, limba străină (engleză), matematica, biologia, fizica, chimia; informatica; istoria românilor și universal, geografia, educația civică, educația plastică și educația tehnologică (disciplină valabilă doar pentru clasele V-VII-a).

În anul de studii 2019-2021, minorii au beneficiat de instruire vocațională, fiind instruiți în următoarele domenii: bucătar- 8 minori, frizer – 8 minori, tencuitor 8 minori, lăcătuș-motorist – 10 minori și cizmar – 10 minori. În anul de studii 2020-2021, minorii au fost instruiți în următoarele domenii: bucătar- 9 minori, frizer – 10 minori și cizmar – 10 minori.

Educația gimnazială/profesională are loc sub supravegherea (monitorizarea) angajaților Secției reintegrare socială a Penitenciarului nr.10-Goian, Ofițeri principali/superiori, competențele cărora sunt definite prin fișa de post.

Manualele și materialele didactice necesare sunt asigurate de către Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” (pentru instruirea generală) și Fundația Regina Pacis (pentru instruirea profesională), iar rechizitele sunt distribuite beneficiarilor în mod organizat de către administrația penitenciarului, în limita stocului existent.

Problemele care obstrucționează realizarea deplină a dreptului la educație a copiilor aflați în detenție de regulă reprezintă modele comportamentale distorsionate, înrădăcinate în perioada pubertății și anume: reticența minorilor, abandonul școlar, vagabondajul, modul antisocial de viață în

perioadă până la detenție (abuz de alcool), situația familială dificilă (familii monoparentale, lipsa sursei/mijloacelor financiare stabile) etc.

**2. Instituția de învățământ, Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” din or. Cahul, care asigură realizarea procesului educațional în Penitenciarul nr. 10 Goian, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 10 a fost desemnat - Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” com. Ciorescu.

Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” a organizat instruirea deținuților minori din Penitenciarul nr.10 Goian, doar pentru clasele V-IX-a (ciclul gimnazial) deoarece în conținutul prevederilor Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2020-2021 aprobat prin Ordinul nr. 396 din 06.04.2020 emis de Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, nu se regăsește Planul-cadru pentru învățământul liceal pentru instruirea deținuților din penitenciare. Rețeaua de clase și contingentul de elevi sunt aprobate de către Direcția Generală Educație, Tineret și Sport mun. Chișinău, la începutul fiecărui an de studii, prin coordonare cu administrația penitenciarului.

Activitatea didactică s-a desfășurat în schimbul II, după ora 13:00, în baza orarului aprobat de către administrația liceului și coordonat cu administrația penitenciarului, iar în anul de studii 2020-2021, procesul educațional s-a desfășurat la distanță, în regim on-line.

Minorii sunt asigurați cu manuale școlare și alt suport didactic de instituția de învățământ.

Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” oferă instruire doar în limba română, fiindcă nu dispune de cadre didactice și materiale didactice pentru organizarea instruirii în limba rusă.

Monitorizarea procesului educațional în clasele din penitenciar este realizată inclusiv de Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” (una din profesoare este delegată în componența Consiliului penitenciar).

**3. Direcția Generală Educație, Tineret și Sport mun Chișinău, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

Asigură realizarea procesului de studii pentru minorii deținuți în penitenciare și monitorizează organizarea și desfășurarea procesului educațional, iar în baza demersurilor administrației penitenciarului nr. 10 Goian, deținuții minori sunt înmatriculați în clasele respective în

dependență de situația școlară a acestora sau exmatriculați în legătură cu eliberarea din detenție sau transfer în penitenciarele pentru maturi.

Procesul educațional derulează în incinta penitenciarului nr. 10 Goian, în baza orarului elaborat de către Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” și coordonat cu administrația penitenciarului, care asigură condiții de securitate cadrelor didactice implicate în procesul educațional, iar elevii sunt obligați, în conformitate cu prevederile art. 137 alin. (2) al CE, să frecventeze orele de curs și în cazul absenței sunt efectuate notările respective în documentația privind evidența elevilor și situația lor școlară (catalogul clasei).

Conform art. 187 lit. e) din Regulamentul-tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar, ciclul I și II <sup>13</sup>, „elevii au dreptul să fie asigurați gratuit cu manuale școlare”, astfel Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” a asigurat penitenciarul cu manualele necesare, care sunt utilizate în procesul educațional de minorii deținuți. Rechizitele școlare personale ale elevilor sunt asigurate de către părinte, tutore sau reprezentantul legal al copilului.

Referitor la asigurarea procesului educațional minorilor vorbitori de limba rusă, Direcția Generală Educație Tineret și Sport, a menționat că nu a fost informată de către Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” sau de administrația penitenciarului despre existența minorilor care necesită asigurarea procesului educațional în limba rusă făcând referire la prevederile art. 10 (1) și (2) al Codului Educației ce stipulează că „în sistemul educațional, procesul de învățământ se desfășoară în limba română și, în limita posibilităților sistemului educațional, în una din limbile de circulație internațională sau, în condițiile alin. (2), în limbile minorităților naționale”

Iar cu privire la admiterea în învățământul liceal al minorilor deținuți, admiterea se organizează în baza Metodologiei, aprobată prin ordinul Ministerului Educației al RM nr. 454 din 07.06.2017, iar din informația deținută de Direcția Generală Educație Tineret și Sport, nu au existat cereri ale minorilor deținuți în penitenciarul nr. 10 Goian, pentru admiterea în învățământul liceal, drept rezultat, nu a fost creată treapta liceală pentru aceștia.

#### **4. Informația acumulată în cadrul vizitei preventive la penitenciarul nr. 10 Goian:**

În cadrul convorbirilor, atât copiii, cât și administrația instituției penitenciare, au comunicat că pe parcursul anului de studii 2020-2021, orele au fost organizate în format on-line pentru deținuți. Copiii deținuți în penitenciarul nr. 10 Goian, au relatat mai multe probleme în realizarea dreptul la educație și anume:

- conexiunea la internet este slabă, fapt ce duce la întreruperea sau amânarea lecțiilor sau neînșușirea materiei predate;

---

<sup>13</sup> [https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament\\_organizare\\_si\\_functionare\\_institutii\\_invatamint\\_gene.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_organizare_si_functionare_institutii_invatamint_gene.pdf)

- lecțiile amânate din cauze tehnice nu sunt recuperate ulterior;
- copii nu frecventează lecțiile din motiv că sunt implicați în alte activități (curățenie în cameră, baie, pe teritoriu, etc);
- profesorii nu le dau teme de pregătit pentru lecția următoare, astfel, nefiind evaluat gradul de înțelegere a materiei dar și formarea unor competențe educaționale;
- a fost depistat un minor de 15 ani care nu este încadrat în procesul educațional din cauza tergiversării transferului actelor necesare de la o altă instituție penitenciară;
- predarea orelor are loc doar în limba română, în pofida faptului că în instituție sunt și minori vorbitori de limbă rusă;
- minorii vorbitori de limba rusă au declarat că nu dispun de suficiente cărți în limba rusă, iar cele din bibliotecă sunt vechi, fapt care se califică ca unul din criteriile de discriminare;
- copiii care au finalizat ciclul gimnazial, nu-și pot continua studiile la ciclul liceal;
- nu sunt asigurați cu rechizite școlare necesare pentru desfășurarea orelor și pregătirea temelor pentru acasă;
- pe parcursul anului de studii nu li s-a predat istoria, cu toate că pentru această disciplină, la final de an, este stabilit și examen;
- unii copii nu sunt încadrați nici în procesul educativ sau cursurile de formare profesională și nici în câmpul muncii;
- nu dispun de echipament sportiv necesar pentru antrenamente sau pentru a petrece util timpul liber.

Referitor la instruirea vocațională a minorilor, este de remarcat faptul pozitiv pe care copiii îl apreciază, și anume, că aflându-se în această instituție ei au avut posibilitatea să beneficieze de mai multe cursuri de dezvoltare profesională, cum ar fi: frizer, bucătar, cizmar, etc. Totodată, copiii au afirmat că aflându-se la libertate, cu certitudine, ei vor profesa aceste meserii însușite. La fel, copiii au menționat, că și-ar dori să urmeze și cursurile de lacătuș-auto, mecanic-auto, sudor, dar, care în prezent, nu sunt desfășurate în instituția penitenciară.

#### **D.Modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în Penitenciarul nr.11 Bălți**

##### **1. Instituția penitenciară nr. 11 Bălți, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul

gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 11 a fost desemnat - Gimnaziul nr. 10 din mun. Bălți.

Pe parcursul anului de studii 2020-2021, au fost instruiți 2 minori, la nivel de studii gimnaziale, iar la nivel liceal nu a fost încadrat nici un minor, fiindcă copiii au refuzat să-și continue studiile.

Procesul educațional s-a desfășurat la distanță. Instituția penitenciară dispune de clasă de studii pentru desfășurarea lecțiilor atât cu prezență fizică a cadrelor didactice, cât și la distanță. Sala de studii este dotată cu aparataj necesar desfășurării lecțiilor online, iar copiii dispun de rechizitele necesare care sunt asigurate de către instituția penitenciară. Pe când, manualele necesare conform curriculumului sunt asigurate de instituția de învățământ.

Procesul educațional este monitorizat de administrația penitenciarului.

În perioada aflării deținuților în penitenciar, aceștia au fost instruiți conform Planului-cadru. Conform căruia a fost elaborat orarul lecțiilor pentru fiecare deținut.

Unuia din minori i-au fost predate următoarele discipline:

Nr.	Disciplina predată	Număr de ore pe săptămână
2	Limba și literatura română	22 ore
3	Limba engleză	9 ore
4	Matematica	19 ore
5	Biologia	9 ore
6	Chimia	4 ore
7	Fizica	4 ore
8	Informatica	4oră
9	Istoria românilor și universală	4 ore
10	Geografia	2 ore
11	Educația civică	2 ore
12	Educația tehnologică	-

Altui minor i-au fost predate următoarele discipline:

Nr.	Disciplina predată	Număr de ore pe săptămână
1.	Limba și literatura română	19 ore
2.	Limba englez	7 ore
3.	Matematica	18 ore
4.	Biologia	8 ore
5.	Chimia	4 ore
6.	Fizica	4 ore
7.	Informatica	4oră
8.	Istoria românilor și universa	6 ore
9.	Geografia	3 ore

10.	Educația civică	2 ore
11.	Educația tehnologică	4 ore

Problemele, dificultățile care obstrucționează realizarea deplină a dreptului la educație a copiilor aflați în detenție în penitenciarul nr. 11, sunt: aflarea minorilor în contact permanent cu deținuții adulți în penitenciarul nr. 11 și transferul frecvent al minorilor dintr-o instituție penitenciară în alta, are un impact negativ asupra procesului de instruire a minorilor.

**2. Instituția de învățământ Gimnaziul nr. 10 mun. Bălți, care asigură realizarea procesului educațional în Penitenciarul nr. 11 Bălți, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 11 a fost desemnat - Gimnaziul nr. 10 din mun. Bălți.

**3. Direcția Învățământ, Tineret și Sport mun. Bălți, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

Procesul de organizare a învățământului gimnazial și liceal pentru deținuții minori din penitenciarul nr.11, a fost asigurat și realizat în baza Ordinului comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, cu privire la organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară și a ordinelor Direcției Învățământ, Tineret și Sport elaborate pe anii de studii.

Direcția Învățământ, Tineret și Sport mun. Bălți are în domeniul de competență asigurarea dreptului la educație pentru minorii aflați pe o perioadă de timp în izolatorul de urmărire penală și arest preventiv din penitenciarul nr. 11 mun. Bălți.

În baza demersului instituției penitenciare nr. 11, Direcția Învățământ, Tineret și Sport mun. Bălți, organizează instruirea minorilor prin emiterea Ordinului „Cu privire la organizarea instruirii minorului aflat temporar în izolatorul de urmărire penală și arest preventiv.”, în fiecare an de studii pentru fiecare minor deținut în parte. Pentru aceasta era stabilită instituția de învățământ preuniversitar care urma să organizeze învățământul gimnazial sau liceal pentru deținuții minori aflați temporar în izolatorul de urmărire penală și arest preventiv. Instituția de învățământ desemnată prin ordin, asigură cu cadre didactice organizarea procesului educațional, crează condiții pentru cadrele didactice care urmau să organizeze procesul educațional în penitenciarul nr. 11, inclusiv

online. La fel, organizează evaluarea de către cadrele didactice a competențelor școlare a minorilor deținuți, elaborează Planul individual de instruire pentru fiecare minor deținut, în baza Planului cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal în anul de studii și elaborează/aprobă orarul lecțiilor în colaborare cu administrația penitenciarului nr. 11.

Pe parcursul anilor de studii 2016-2021, în baza demersurilor penitenciarului nr. 11 au fost încadrați în procesul educațional 29 de minori, după cum urmează: anul de studii 2015-2016 – 2 minori, anul de studii 2016-2017 – 5 minori, anul de studii 2017-2018 – 13 minori, anul de studii 2018-2019 – 3 minori, anul de studii 2019-2020 – 7 minori, anul de studii 2020-2021 – 2 minori.

Instruirea minorilor în clasele liceale nu a fost organizată din lipsa ofertelor și a demersurilor de la administrația penitenciarului nr.11.

Manualele școlare sunt oferite deținuților minori și sunt accesibile în instituția penitenciară.

Cele mai mari dificultăți în realizarea procesului educațional pentru minorii aflați în detenție sunt următoarele:

- lipsa Planului-cadru pentru instituțiile cu predare în limba rusă. În acest sens este adaptat Planului-cadru pentru instituțiile cu predare în limba română;
- imposibilitatea realizării pe deplin a Planului-cadru la disciplinele biologie, fizică, chimie, educație tehnologică din lipsă posibilității de realizare în condițiile penitenciarului a orelor practice, lucrărilor de laborator, a experimentelor chimice, etc.

#### **4. Informația acumulată în cadrul vizitei preventive la Penitenciarul nr. 11 Bălți:**

Pe parcursul anului de studii 2020-2021, procesul educațional s-a desfășurat în format online, cu prezența fizică, în sala de studii, doar a copiilor încadrați în procesul educațional. Din cei 5 tineri deținuți în penitenciar, nu toți au fost încadrați în procesul educațional pe parcursul anului de studii 2020-2021. Copiii, care la momentul venirii în instituție aveau finalizate studiile la nivel gimnazial, nu au fost informați despre posibilitatea de a-și continua studiile în treapta liceală, în perioada aflării în detenție.

Restul copiilor care nu au fost încadrați în procesul educațional, au menționat că au venit deja la finalul anului de studii, însă, oricum, administrația instituției penitenciare le-a permis să asiste la orele de studii, iar minorii au acceptat, deoarece nu au alte ocupații și nu sunt încadrați în alte activități. În acest sens, s-a atestat că rămâne incertă situația privind asigurarea procesului educațional la nivel liceal, pentru elevii care deja au absolvit nivelul gimnazial și doresc să-și continue studiile, în următoarea treaptă.

În cadrul discuțiilor, tinerii au menționat că își doresc să participe la cursuri de dezvoltare profesională, însă nu au această posibilitate în instituția penitenciară. La acest subiect, administrația

instituției penitenciare a invocat că nu sunt desfășurate cursuri de dezvoltare profesională din următoarele motive: penitenciarul nr. 11 nu dispune de spații libere și nu sunt alocate mijloace financiare pentru aceste necesități.

În contextul monitorizării nivelului de realizare a dreptului la educație a copiilor aflați în penitenciarul nr. 11 s-au constatat mai multe probleme și anume:

- copiii nu cunosc orarul lecțiilor, acesta nu este afișat nici în sala de clasă nici în celulă;
- copiii nu dispun de rechizite școlare, și alte materiale informaționale, necesare la lecții;
- lecțiile se desfășoară cu deținuți din diferite clase;
- lecțiile amânate, ulterior nu se recuperează;
- elevii nu dispun de manuale.

Cu referire la asigurarea cu rechizite și alte necesități pentru desfășurarea procesului educațional, administrația penitenciarul nr. 11, a relatat că acestea sunt procurate din bugetul instituției destinat doar pentru birotica necesară administrației, iar în acest sens a evidențiat că în bugetul instituției nu sunt prevăzute finanțe pentru asigurarea necesităților specifice copiilor, inclusiv pentru realizarea dreptului la educație.

Vizitând sala de studii, s-au observat următoarele aspecte problematice: sunt manuale doar la unele discipline și acestea nu corespund curriculumului și nici vârstei (manuale pentru clasa I –IV-a), majoritatea cărților pentru lectură nu sunt în grafie latină, lipsa materialelor informative suplimentare sau alte necesități pentru buna desfășurare a procesului educațional, care ar influența la facilitarea însușirii materiei predate sau ar fi mai atractiv și motivant pentru copil.

Vizitând biblioteca, s-a constatat că este dotată cu cărți, ziare și alte materiale informative, dar majoritatea cărților nu sunt în grafie latină. Încăperea în care se află biblioteca este foarte mică și are un aspect neatractiv. Majoritatea cărților fiind din donațiile unor persoane. Discutând cu bibliotecara aceasta a menționat că deținuții minori nu manifestă interes pentru a lectura cărțile disponibile, deoarece acestea sunt vechi și depășite după conținut. Angajatul instituției penitenciare a relatat că, la moment, biblioteca dispune doar de un set de cărți noi, care au fost obținute din donațiile oferite instituției penitenciare.

## **E.Modul de asigurare a dreptului la educație a minorilor în Penitenciarul nr.13 Chișinău**

### **1. Instituția penitenciară nr. 13 Chișinău, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul

gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 13 a fost desemnat - Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” din mun. Chișinău.

La 16.04.2021 în procesul de instruire au fost implicați 11 deținuți minori, fiind repartizați în felul următor: în clasa VII-a sunt 5 deținuți, iar clasa 9-a sunt 6 deținuți.

Metoda de desfășurare a procesului de instruire gimnazială pentru anul școlar 2020 - 2021 a fost realizat prin instruirea la distanță (online), prin utilizarea mijloacelor instruirii asistate de computer și metodele de instruire la distanță. Căile de comunicare la distanță folosite de cadrele didactice cu elevii în procesul educațional au fost următoarele: Viber, E-mail, Skype, Zoom.

Pe parcursul anului de studii 2020-2021, au fost predate următoarele discipline: fizica, informatica, matematica, istoria, geografia, limba și literatura română, biologia, educație civică, chimia și limba engleză.

Monitorizarea procesului educațional în care sunt încadrați minorii din penitenciarul nr. 13, este realizată de către instituția de învățământ, iar angajații penitenciarului realizează escortarea elevilor la clasa de studii. Suplimentar, pe perioada regimului special, instituit în cadrul sistemului administrației penitenciare, ofițerii secției reintegrare socială monitorizează și asigură modul de pregătire a temelor pentru acasă.

Deținuții minori au fost asigurați cu manuale de către Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” din mun. Chișinău, iar rechizitele necesare instruirii au fost asigurate în comun cu administrația penitenciarului nr. 13 Chișinău.

Ce ține de instruirea profesională (vocațional-tehnică), aceasta reprezintă dobândirea unei sau mai multor competențe specifice unei calificări, conform standardelor de pregătire profesională destinată deținuților care au primit o condamnare definitivă la executarea pedepsei închisorii, în legătură cu faptul că penitenciarul nr.13-Chișinău este un izolator de urmărire penală, instruirea vocațional-tehnică, nu se desfășoară.

## **2. Instituția de învățământ, Gimnaziul „Dumitru Matcovschi”, care asigură realizarea procesului educațional în Penitenciarul nr. 13, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

În conformitate cu Ordinul comun al Ministerului Educației nr. 564 din 17 iunie 2015, Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Finanțelor nr. 85 din 17 iunie 2015 și Ministerului Justiției nr. 260 din 17 iunie 2015, pentru organizarea procesului educațional, ciclul gimnazial, al minorilor deținuți în instituția penitenciară nr. 13 a fost desemnat - Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” din mun. Chișinău.

Responsabili pentru organizarea procesului instructiv-educativ în Penitenciarul nr. 13 au fost desemnați: directorul adjunct responsabil pentru instruire din instituția de învățământ Gimnaziul „Dumitru Matcovschi” și profesorul de istorie, desemnat ca diriginte.

Pe parcursul anilor de studii 2016-2021 numărul de minori încadrați în procesul educațional a variat de la o perioadă la alta, deoarece penitenciarul nr. 13 este un izolator de arest preventiv. Astfel, fluctuația elevilor în acești ani fiind următoarea:

Anul de studii	Număr de elevi la început de an școlar	Număr de elevi la sfârșitul anului școlar	Număr de elevi veniți pe parcursul anului	Număr de elevi plecați pe parcursul anului
2016-2017	17	21	23	19
2017-2018	15	23	19	11
2018-2019	24	24	22	22
2019-2020	7	13	19	13
2020-2021	10	14	17	13

Instituția de învățământ „Dumitru Matcovschi” are statut de gimnaziu și activează în baza prevederilor Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2020-2021 pentru instituțiile gimnaziale, astfel nu poate asigura procesul instructiv-educativ pentru treapta liceală și nu răspunde de desfășurarea procesului de învățare la treapta liceală. Administrația gimnaziului nu are în competență de a duce evidența minorilor cu treaptă de studii liceale din penitenciar, or conform Codului Educației al Republicii Moldova, articolul 13, alin (1) și alin. (2) „învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul gimnazial și obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 16 ani”.

Obiectele de studii au fost stabilite conform Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2020-2021, aprobat prin ordinul nr. 396 din 06.04.2020 al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, după cum urmează:

Nr.	Disciplina de studii	Clasa VII, ore pe săptămână	Clasele VIII-IX, ore pe săptămână
1.	Limba și literatura română	5	5
2.	Limba engleză	2	2
3.	Matematică	4	4
4.	Biologie	2	2
5.	Fizică	1	2
6.	Chimie	1	2
7.	Informatică	1	1
8.	Istoria românilor și universală	2	2
9.	Geografie	1	1
10.	Educație pentru societate	1	-

11.	Educație civică	-	1
12.	Educație plastică	1	1
13.	Educație tehnologică	1	-

În anul de studii 2020-2021, nu au fost amânate orele de studii, astfel orele de studii realizate au fost:

Nr.	Disciplina de studii	Clasa VII	Clasele VIII-IX
1.	Limba și literatura română	161	161
2.	Limba engleză	62	64
3.	Matematică	140	142
4.	Biologie	68	67
5.	Fizică	35	70
6.	Chimie	35	68
7.	Informatică	33	34
8.	Istoria românilor și universală	68	68
9.	Geografie	37	34
10.	Educație pentru societate	34	-
11.	Educație civică	-	34
12.	Educație plastică	34	34
13.	Educație tehnologică	36	-

Orele de studii au loc într-o singură clasă, deoarece Penitenciarul nr. 13 dispune de o singură sală de clasă pentru organizarea procesului de studii, iar elevii sunt aduși pe celule separat, respectiv elevii aduși sunt de diferite nivele de clasă. Prezența minorilor este asigurată de către angajații penitenciarului responsabili pentru minori, care îi însoțesc din celule în sala de clasă. De frecvența elevilor nu pot să răspundă administrația gimnaziului și profesorii, din motivul condițiilor create în penitenciar. Elevii lipsesc de la ore, deoarece sunt excortați la procesele de judecată, iar alții refuză categoric să participe la lecții, din propria inițiativă, iar în cazul când elevul nu se prezintă, ulterior se recuperează individual tema lecției la care nu a fost prezent elevul.

Administrația gimnaziului asigură elevii din penitenciar cu rechezite școlare la începutul anului școlar și la începutul semestrului II, iar aprovizionarea cu manuale este prevăzută la începutul anului școlar. Problema unor ediții de manuale, cum ar fi istoria, limba română și educația tehnologică, există și la ei în instituție, de aceea, administrația gimnaziului a decis să imprime copiile unor ediții de manuale, ceea ce a rezolvat parțial situația. Astfel, elevii sunt asigurați în sala de clasă cu manuale sau copiile manualelor. Cu referire la materialele suplimentare, profesorii le oferă în mod oral, deoarece o bună parte din elevi scriu și citesc cu dificultate.

În organizarea procesului de instruire a elevilor din Penitenciarul nr. 13 se depistează următoarele dificultăți:

- în penitenciar există o singură sală de desfășurare a lecțiilor cu minorii deținuți;

- elevii la lecții sunt aduși per celulă și nu conform treptei de școlaritate;
- primele două cauze impune organizarea concomitent instruirea cu elevi din două clase, optând mai mult pe predare diferențiată;
- elevii veniți, adesea au corigențe, iar nivelul lor de pregătire la discipline lasă de dorit, ceea ce îi face pe profesori să recupereze lacunele depistate în însușirea cunoștințelor;
- este dificil procesul de obținere a copiilor dosarelor personale ale elevilor veniți, deoarece instituțiile cer acte confirmative atât de la gimnaziu cât și de la penitenciar, iar aceasta durează în timp.
- fluctuația mare a elevilor, de multe ori, elevii sunt deținuți pe o perioadă scurtă de timp, două săptămâni, aceasta situație se creează în legătură cu deținerea minorilor pe perioada cercetării cazului penal, apoi fiind transferați în alte instituții de detenție, astfel peste 50% din fluctuația gimnaziului o constituie mișcarea în cadrul Penitenciarului nr. 13;
- transferul de mai multe ori a aceluiași elev pe parcursul anului de studii;
- dificultăți în angajarea profesorilor pentru predarea lecțiilor în penitenciar, care este determinat de doi factori: numărul mic de ore și marea majoritate a profesorilor nu doresc să activeze în penitenciar.

### **3. Direcția Generală Educație, Tineret și Sport mun Chișinău, la interpelarea Avocatului Poporului pentru drepturile copilului, a comunicat că:**

Directorul Gimnaziului „Dumitru Matcovschi” din mun. Chișinău, echipa managerială, în temeiul ordinelor organelor ierarhic superioare, asigură, începând cu anul de studii 2009-2010, organizarea și desfășurarea procesului educațional în Penitenciarul nr.13.

În scopul realizării prevederilor ordinului comun al MECC, nr.970 din 21.07.2021 și a Ministerului Justiției nr. 90 din 22.07.2021 Cu privire la organizarea învățământului gimnazial și liceal pentru deținuții din penitenciare Direcția Generală Educație, Tineret și Sport vine cu următoarele propuneri: Administrațiile penitenciarelor:

- să informeze directorii instituțiilor de învățământ vizate în ordinul prenotat în termeni rezonabili despre deținuții care urmează să continue studiile în detenție, în scopul identificării operative a cadrelor didactice pentru antrenarea în procesul educațional;
- să prezinte pachetul de documente necesar pentru înmatricularea deținuților cu includerea obligatorie a situației școlare la momentul plasării în penitenciar;

– să stimuleze deținuții care manifestă atitudine responsabilă față de procesul educațional; - să întreprindă măsurile care se impun în cazurile absenței la ore a deținuților (cu excepția escortării acestora la ședințele de judecată).R

Realizarea procesului educațional al deținuților în Penitenciarul nr. 13 este monitorizată de către administrația IP Gimnaziul „Dumitru Matcovschi”.

În debutul anului de studii 2020-2021 la Direcția Generală Educație, Tineret și Sport nu a parvenit nici o cerere referitor la continuarea studiilor liceale.

Realizarea învățământului liceal, la distanță (online), pentru deținuții de până la 19 ani:

– Liceul Teoretic „Vasile Lupu” pentru deținuții din Penitenciarul nr. 13 (limba rusă de instruire);

– Instituția Publică Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” din comuna Ciorescu - pentru deținuții din Penitenciarul nr. 10 (limba română de instruire).

– Realizarea învățământului liceal, la distanță (online) pentru deținuții de peste 20 de ani: Instituția Publică Liceul Teoretic cu învățământ seral nr. 2 (limba română și limba rusă de instruire).

#### **4. Informația acumulată în cadrul vizitei preventive la penitenciarul nr. 13 Chișinău:**

Pe parcursul anului de studii 2020-2021, orele educaționale s-au desfășurat online, cu prezența fizică în sala de studii, doar a copiilor, care sunt încadrați în procesul educațional. Vizitând sala de studii, s-a observat că sunt manuale la unele discipline, dar despre care nu cunosc și nu le utilizează toți elevii, lipsesc totalmente careva materiale informative suplimentare sau alte necesități pentru buna desfășurarea a procesului educațional, care ar influența la facilitarea însușirii materiei predate sau ar fi mai atractiv și motivant pentru copil.

În cadrul discuțiilor cu deținuții minori au fost reclamate mai multe probleme în realizarea dreptul la educație:

– copiii nu cunosc orarul lecțiilor, acesta nefiind adus la cunoștința elevilor nici sub o formă și nici nu este plasat pentru informare;

– minorii au menționat că nu frecventează lecțiile din motiv că nu sunt cointeresați, profesorii nu predau ore conform curiculei școlare, dar le dau formal doar unele sarcini, spre exemplu, să copie anumite texte;

– nu le dau teme de pregătit pentru lecția următoare, astfel, nefiind evaluat gradul de înțelegere a materiei predate, dar și formarea unor competențe educaționale;

– elevii nu pot enumera obiectele care le sunt predate,

– copiii nu cunosc profesorul;

- lecții sunt desfășurate de către angajatul penitenciarului, care îi asistă în asigurarea desfășurării procesului educațional;
- cel mai frecvent s-au conectat la ore și au petrecut lecțiile cu profesorul de istorie;
- predarea orelor are loc doar în limba română, în pofida faptului că în procesul educațional sunt încadrați și minori vorbitori de limbă rusă;
- este incertă situația privind asigurarea procesului educațional la nivel liceal, pentru elevii care deja au absolvit nivelul gimnazial și doresc să-și continue studiile, în următoarea treaptă.

## CONCLUZII

Educația reprezintă cel mai important mijloc prin care putem limita consecințele negative ale izolării minorilor și tinerilor de comunitate și putem încuraja pe cei care doresc să-și schimbe comportamentul, să abandoneze cariera infracțională, prin conferirea de utilitate timpului aflării în detențiune, prin identificarea și stimularea potențialului pozitiv și conștientizarea noilor posibilități de care pot beneficia. Perioada aflării în detențiune nu înseamnă o “rupere” în evoluția individului, ci este și trebuie să fie o etapă de pregătire pentru revenirea în societate a adolescenților care au comis infracțiuni.<sup>14</sup>

Deși, potrivit Constituției Republicii Molodva și Codului Educației, toți cetățenii au drepturi egale de acces la educație și formare profesională inițială și continuă prin sistemul național de învățământ, iar dreptul la învățatură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare, totuși, multitudinea de probleme care persistă în procesul educațional desfășurat în penitenciare, a evidențiat faptul că dreptul la educație a deținuților minori este îngrădit sub diferite forme.

Reieșind din informația comunicată de administrația penitenciarelor și a instituțiilor de învățământ afiliate și de direcțiile de învățământ, dar și având în vedere cele relatate de către deținuții minori în cadrul vizitelor preventive în instituțiile de detenție 5, 10, 11 și 13, concluzionez, că unele recomandări indicate în Raportul tematic nu au fost implementate, iar altele doar parțial.

Astfel, cu referire la prima recomandare - „*Stabilirea numărului de ore și a disciplinelor de studii pentru minorii din instituția penitenciară în conformitate cu Ordinul Ministrului Educației cu privire la planul cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal în anul de studii*” sunt de menționat următoarele:

Potrivit informației comunicate de instituțiile penitenciare și de învățământ afiliate acestora, numărului de ore și a disciplinelor de studii pentru minorii din instituțiile penitenciare au fost stabilite în conformitate cu Ordinul Ministrului Educației cu privire la Planul-cadru pentru învățământ primar, gimnazial și liceal pentru anul de studii 2020-2021.

Totuși, la acest aspect una din Direcțiile de învățământ a menționat, că lipsește Planul-cadru pentru instituțiile cu predare în limba rusă, iar în acest sens este adaptat Planul cadru pentru instituțiile cu predare în limba română și că este imposibilă realizarea pe deplin a Planului-cadru la

---

<sup>14</sup> [http://irp.md/uploads/files/2014-04/1398754337\\_ghid-si-bune-practici-1.pdf](http://irp.md/uploads/files/2014-04/1398754337_ghid-si-bune-practici-1.pdf) pag. 48

disciplinele biologie, fizică, chimie, educație tehnologică din lipsă posibilității de realizare în condițiile penitenciarului a orelor practice, lucrărilor de laborator, a experimentelor chimice, etc.

De altfel și majoritatea copiilor deținuți au relatat că nu le sunt predate o mare parte din discipline sau în multe cazuri lecțiile sunt amânate și ulterior nu sunt recuperate.

Prin urmare, recomandarea Ombudsmanului Copilului, a fost implementată parțial fiindcă, chiar dacă orarul și numărul disciplinelor și a orelor au fost stabilite în conformitate cu Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2020-2021 aprobat prin Ordinul nr. 396 din 06.04.2020 emis de Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, numărul de ore indicat nu este realizat pe deplin.

În acest context este relevant de a evidențiat, Comentariul General nr. 10 al Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului, care indică că: ”Fiecare copil de vârstă școlară obligatorie are dreptul la o educație corespunzătoare nevoilor și abilităților sale și concepută pentru a-l pregăti pentru întoarcerea în societate; în plus, fiecare copil ar trebui, atunci când este cazul, să beneficieze de instruirea profesională în ocupații susceptibile, să-l pregătească pentru viitorul loc de muncă;” și Regula nr. 28 din Regulele penitenciare europene Rec(2006)2<sup>15</sup>, care stipulează că, toate penitenciarele trebuie să ofere deținuților acces la programe de învățământ cât mai complete, care să răspundă nevoilor individuale, ținând cont de aspirațiile acestora.

Cu referire la cea de-a doua recomandare - „*Modificarea Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 și art. 240 alin. (1) din Legea cu privire la sistemul penitenciar nr. 1036 din 17 decembrie 1996, art. 11 alin. (13), care prevede că: „în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățământul secundar general al condamnaților” și racordarea acestor prevederi la Constituția Republicii Moldova, dar și la Codul Educațional care prevede că „învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani”.*”, sunt de menționat următoarele:

Prin articolul 98 din Legea nr. 300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare, a fost abrogată Legea nr.1036/1996 cu privire la sistemul penitenciar (republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.57–60, art.187), cu modificările și completările ulterioare. Astfel, în prezent, Legea nr. 300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare, stabilește cadrul normativ de bază, principiile de activitate, organizarea și funcționarea, finanțarea și asigurarea activității ale sistemului administrației penitenciare, precum și statutul juridic,

---

<sup>15</sup> Recomandarea (2006)2 referitoare la Regulele Penitenciare Europene, adoptată de Comitetul de Miniștri la 11 ianuarie 2006

garanțiile sociale, atribuțiile, împuternicirile și îndatoririle funcționarului public cu statut special din cadrul sistemului administrației penitenciare.

Astfel, analizând conținutul prevederilor Codului de executare al Republicii Moldova nr. 443-XV din 24 decembrie 2004 și de altfel a Legii nr. 300 din 21.12.2017 cu privire la sistemul administrației penitenciare, observăm că, textul acestor prevederi nu au fost racordate la prevederile Constituției Republicii Moldova, și ale Codului Educației care stipulează că ”învățământul obligatoriu începe cu grupa pregătitoare din învățământul preșcolar și se finalizează cu învățământul liceal sau învățământul profesional tehnic secundar și postsecundar, iar obligativitatea frecventării învățământului obligatoriu încetează la vârsta de 18 ani”, prin urmare, recomandare nu a fost implementată.

Prin această abordare a organelor competente ale statului, nu se realizează pe deplin dreptul la educație pentru copiii aflați în custodia statului, deși, acesta rămâne a fi unul esențial în dezvoltarea potențialului, precum și reintegrarea copiilor deținuți în societate. Or, în acest sens, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului stipulează obligația statului de a depune toate eforturile pentru a facilita accesul tuturor copiilor aflați în detenție la educația corespunzătoare și de a crea condiții adecvate pentru buna desfășurarea acesteia.

Cu referire la a treia recomandare – *„Asigurarea procesului educativ pentru minorii din detenție care au absolvit ciclul gimnazial și pentru minorii din detenție care la momentul reținerii/arestării/condamnării au început procesul de studii la ciclul liceal și nu-l pot continua în instituția penitenciară”*, sunt de menționat următoarele:

Instituțiile penitenciare nr. 10 și 13 au relatat că sunt minori care întrunesc condițiile formale pentru a fi eligibili încadrării în studiile liceale, însă nu au depus cerere în acest sens, deoarece nivelul liceal nu este obligatoriu, iar instituția penitenciară nr.11 a relatat că nu au fost minori incluși la studii liceale deoarece au refuzat să-și continue studiile, pe când instituția penitenciară nr. 5 a comunicat că instituția de învățământ Liceul „Mihai Eminescu” a refuzat să asigure întregul proces educațional (atât la nivel gimnazial cât și liceal).

Cât despre cele relatate de instituțiile de învățământ responsabile de desfășurarea procesului educațional, instituția de învățământ „Dumitru Matcovschi” a menționat că are statut de gimnaziu și activează în baza prevederilor Planului-cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal, anul de studii 2020- 2021 pentru instituțiile gimnaziale, astfel nu poate asigura procesul instructiv-educativ pentru treapta liceală a minorilor din penitenciarul nr.13 și nu răspunde de desfășurarea procesului de învățare la treapta liceală, Liceul Teoretic „Nicolae Bălcescu” a menționat că nu au desfășurat procesul educațional în instituția penitenciară nr. 10 Goian, deoarece în conținutul Planului cadru

pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2020-2021 aprobat prin Ordinul nr. 396 din 06.04.2020 emis de Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, nu se regăsește Planul-cadru pentru învățământul liceal pentru instruirea deținuților din penitenciar iar Liceul „Mihai Eminescu” a refuzat să asigure întregul proces educațional (atât la nivel gimnazial cât și liceal) în cadrul penitenciarul nr.5.

Este de evidențiat că în conținutul Planului cadru pentru învățământul primar, gimnazial și liceal anul de studii 2020-2021 aprobat prin Ordinul nr. 396 din 06.04.2020 emis de Ministerul Educației Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, este prevăzut și instruirea generală a deținuților minori. La pct. 2.14. este prevăzut Planul-cadru pentru licee cu învățământ seral (clasele de instruire în limba română), iar la pct. 2.15. este prevăzut Planul-cadru pentru instruire a deținuților minori din penitenciare, pentru clasele V-IX. În conținutul acestui document, totuși, nu se regăsește Planul-cadru pentru licee cu clase se instruire în limba rusă și Planul pentru instruire a deținuților minori din penitenciare, pentru clasele V-IX, cu predare în limba rusă.

La acest aspect direcțiile de învățământ au menționat că, conform art. 26 al Regulamentului-tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar, ciclul I și II, aprobat prin ordinul Ministerului Educației al RM nr. 235 din 25.03.2016, învățământul primar și gimnazial se organizează și în instituții rezidențiale, de învățământ special, în instituții sanatoriale, în instituții penitenciare și în instituții medicale, admiterea în învățământul liceal se organizează în baza Metodologiei de admitere în învățământul liceal, aprobată prin ordinul Ministerului Educației al RM nr. 454 din 07.06.2017, iar din informația deținută de direcțiile de învățământ, nu au existat cereri ale minorilor deținuți în penitenciarul pentru admiterea în învățământul liceal, drept rezultat, nu a fost creată treapta liceală pentru aceștia.

În cadrul discuțiilor, majoritatea minorilor deținuți care au absolvit ciclul gimnazial au relatat că nu au posibilitatea de a accede la treapta liceală din motiv că, fie nu sunt anunțați despre această posibilitate, fie nu sunt motivați sau fie că anagajații instituției penitenciare le vorbesc că vor avea posibilitatea să învețe când vor ajunge în libertate.

Prin urmare, se atestă neclaritate la implementarea recomandării menționate deoarece informația comunicată de către insituțiile penitenciare contravine relatărilor majorității deținuților minori, referitor la accesul lor la treapta liceală în perioada de aflare în detenție.

Astfel, rămâne incertă până în prezent situația privind asigurarea procesului educațional la nivel liceal, pentru elevii care deja au absolvit nivelul gimnazial și doresc să-și continue studiile, în următoarea treaptă.

În această ordine de idei, este relevant de reținut că în conformitate cu Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie

1990 „Minorii care au depășit vârsta școlarizării obligatorii și care doresc să-și continue studiile trebuie să aibă permisiunea și să fie încurajați să o facă, și trebuie depuse toate eforturile pentru a le facilita accesul la programe educaționale adecvate.”<sup>16</sup>.

Cu referire la a patra recomandare „*Monitorizarea procesului de învățământ în instituțiile penitenciare. Instituția responsabilă.*” sunt de menționat următoarele:

La acest aspect, instituțiile de învățământ, au menționat că una din atribuțiile lor este de a organiza și monitoriza procesul educațional în clasele din penitenciar, în acest sens un profesor este delegat în componența Consiliului penitenciar, iar instituțiile penitenciare au relatat că monitorizarea procesului educațional se realizează de către angajații Secției reintegrare socială. În context, DGETS au menționat că le revine asigurarea realizării procesului de studii pentru minorii deținuți în penitenciare și monitorizarea organizării și desfășurării procesului educațional.

În pofida celor relatate de către autoritățile și instituțiile menționate supra, în coraport cu informația colectată în cadrul vizitelor preventive în penitenciarele nr. 10, 11 și 13 în care s-a identificat că, deținuții minori nu sunt asigurați cu suficiente manuale școlare, cărți, rechizite școlare și alte necesități, rezultă că aceleași probleme persistă până în prezent, astfel nu sunt eliminate pe deplin și nu sunt întreprinse măsuri suficiente pentru îmbunătățirea desfășurării procesului educațional.

Totodată, este de menționat că, deși este cunoscut și faptul că Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” a refuzat organizarea și desfășurarea procesului educațional în penitenciarul nr. 5 Cahul, totuși, careva acțiuni în acest sens nu au fost întreprinse.

Prin urmare, recomandarea nu a fost implementată pe deplin, atât timp cât aceleași probleme existente în anul 2014 și altele noi apărute, împiedică buna desfășurare a procesului educațional.

Subsidiar la acest aspect, se invocă că Ansamblul regulilor minime ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) Rezoluția Organizației Națiunilor Unite nr.40/33 din 29 noiembrie 1985, stipulează că „Se va favoriza cooperarea între ministere și servicii în vederea asigurării unei pregătiri școlare sau, dacă este cazul, a unei pregătiri profesionale adecvate minorilor plasați în instituții în așa fel încât să nu fie dezavantajați în studii, atunci cand părăsesc instituția.”

Cu referire la cea de-a 5-a recomandare – „*Asigurarea deținuților cu manuale și rechizite necesare pentru însușirea programului de studii.*” sunt de menționat următoarele:

---

<sup>16</sup> Pct. 39, Normele Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, Rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990.

La acest aspect, toate instituțiile penitenciare au relatat că deținuții minori care sunt încadrați în procesul educațional sunt asigurați cu rechizite școlare de către administrația penitenciarului, iar manualele școlare sunt asigurate de instituțiile de învățământ afiliate acestora.

Majoritatea direcțiilor de învățământ la acest aspect au menționat că instituțiile de învățământ au asigurat penitenciarele cu manualele necesare, și că acestea sunt utilizate în procesul educațional de minorii deținuți, iar cu referire la rechizitele școlare personale ale elevilor s-a menționat că acestea sunt asigurate de către părinte, tutore sau reprezentantul legal al copilului.

Totuși, în cadrul vizitelor preventive în penitenciarele unde se află deținuții minori, majoritatea copiilor au relatat că nu dispun de manuale școlare la orele de studii, accentuând că li se oferă un set de manuale la toată clasa, iar exercițiile sunt dictate de profesori și notate între timp de minori. Cât despre rechizite școlare, majoritatea deținuților minori au menționat că acestea nu sunt suficiente pentru toți cei încadrați în procesul educațional.

Totodată, cele relatate de copii referitor la lipsa de cărți au fost observate în cadrul vizitelor și de către reprezentanții Direcției Drepturile Copilului din cadrul Oficiului Avocatului Poporului.

Rezultă că, recomandarea nu a fost implementată pe deplin, fiindcă copiii deținuți implicați în procesul educațional duc lipsă de rechizite, cărți, manuale școlare și alte necesități pentru desfășurarea procesului educațional, deși potrivit art. 187 lit. e) din Regulamentului-tip de organizare și funcționare a instituțiilor de învățământ primar și secundar, ciclul I și II <sup>17</sup>, aprobat prin ordinul Ministerului Educației al RM nr. 235 din 25.03.2016., elevii au dreptul să fie asigurați gratuit cu manuale școlare”.

Conform Normelor Organizației Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate, adoptate de Adunarea Generală în rezoluția sa 45/113 din 14 decembrie 1990, stipulează că „Fiecare instituție de detenție trebuie să asigure accesul la o bibliotecă corespunzător dotată cu cărți și reviste atât pentru învățat, cât și pentru recreere și adecvate pentru minori, care trebuie încurajați și ajutați să le folosească.”

---

<sup>17</sup> [https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament\\_organizare\\_si\\_functionare\\_institutii\\_invatamint\\_gene.pdf](https://mecc.gov.md/sites/default/files/regulament_organizare_si_functionare_institutii_invatamint_gene.pdf)

## RECOMANDĂRI

1. Promovarea unei politici naționale și integrală de justiție juvenilă, a altor standarde internaționale, în special, Normele minime standard ale Națiunilor Unite cu privire la administrarea justiției juvenile („Normele de la Beijing”), Normele Națiunilor Unite cu privire la protecția minorilor lipsiți de libertate („Normele de la Havana”) și Orientările Națiunilor Unite cu privire la prevenirea delincvenței juvenile („Orientările de la Riyadh”).

2. Instruirea tuturor profesioniștilor implicați în administrarea justiției juvenile și stabilirea de reguli, reglementări sau protocoale care să îmbunătățească tratamentul egal al copiilor aflați în detenție. Toți profesioniștii implicați în administrarea justiției juvenile să aibă cunoștințe despre dezvoltarea dinamică și continuă a copiilor, ceea ce este corespunzător bunăstării lor și formele omniprezente de violență împotriva copiilor.

3. Realizarea Recomandărilor Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului indicate în Observațiilor finale emise în cadrul examinării celui de-al patrulea și al cincilea raport periodic combinat, prezentat Republica Moldova:

- să utilizeze un proces de elaborare a bugetului orientat spre drepturile copilului, care prevede alocări clare pentru copii în sectoarele și agențiile relevante, inclusiv indicatori specifici și un sistem de urmărire.
- să definească linii bugetare strategice pentru toți copiii, inclusiv cei care necesită măsuri sociale, și să asigure protecția lor în perioadele de criză financiară, în special cu privire la sănătate și educație;
- să asigure dreptul la învățământ obligatoriu și gratuit pentru toți copiii, la nivelurile primar și secundar, și să continue eforturile menite să îmbunătățească accesul la educație, inclusiv preșcolară, al copiilor de etnie romă, în special al fetelor, și al copiilor din familiile sărace, în special din mediul rural, prin eliminarea obstacolelor din calea educației, inclusiv finanțarea neadecvată, cauzele socio-economice și transportul;
- să-și consolideze eforturile de a îmbunătăți retenția și a reduce rata abandonului, în special prin eliminarea practicii căsătoriei juvenile, să dezvolte și să promoveze o formare profesională de calitate pentru a îmbunătăți abilitățile copiilor, în special ale celor care abandonează școala, și să asigure instituții și dotări adecvate;
- să efectueze o analiză globală a curriculei școlare la toate nivelurile, pentru a oferi o curiculă de calitate, care satisface necesitățile și interesele copilului, inclusiv prin integrarea diversității culturale și adaptarea la mediul școlar, cu scopul de a promova incluziunea minorităților etnice în lecțiile la clasă și în activitățile extracurriculare;

- să ia măsuri pentru creșterea calității generale a educației, în special în școlile din mediul rural, să crească numărul de cadre didactice calificate și să asigure materiale didactice și cărți, precum și metode pedagogice;
- să asigure respectarea în toate școlile a standardelor de calitate impuse privind sistemele de alimentare cu apă și sanitație și să asigure accesul la locuri de joacă și la alte facilități sportive și culturale pentru toți copiii, în special cei din mediile marginalizate.
- să promoveze educația în limba maternă și bilingvă la toate nivelurile, prin cadre didactice calificate bilingve;
- să extindă în continuare accesul la educație timpurie pentru toți copiii și să îmbunătățească în continuare instituțiile, inclusiv prin asigurarea materialelor didactice, a cărților și a metodelor pedagogice.

**4.** Elaborarea Planului cadru pentru învățământul liceal pentru instruirea deținuților din penitenciar și a Planului cadru pentru instruire a deținuților minori din penitenciare, pentru clasele V-IX, cu predare în limba rusă.

**5.** Reglementarea juridică a procesului de alocare a resurselor financiare în bugetul instituției penitenciare destinate asigurării necesităților specifice copiilor pentru realizarea dreptului la educație.

**6.** Alocarea resurselor financiare în bugetul instituției penitenciare destinate asigurării necesităților specifice copiilor pentru realizarea dreptului la educație.

**7.** Monitorizarea procesului de învățământ în instituțiile penitenciare.

**8.** Asigurarea deținuților cu manuale și rechizite necesare pentru însușirea programului de studii.

**9.** Ascultarea și promovarea Opiniei Copiilor aflați în detenție în mod liber și în toate problemele care îl afectează, fapt ce ar favoriza realizarea unor reforme reale cu rezultate palpabile, precum și implicarea în procesele decizionale care-i vizează.

**10.** Acordarea sprijinului necesar și întreprinderea măsurilor pentru oferirea asistenței corespunzătoare copiilor în eforturile lor de reintegrare în societate și în asumarea un rol constructiv în societate.